

Järvikalaa Paltamosta

LOPPURAPORTTI

PALTAMO
TAMMIKUU 2018

HANKKEEN NIMI

Järvikalaa Paltamosta

HAKIJA

Paltamon kunta

Vaarankyläntie 7
88300 Paltamo
Y-0188808-0

Yhteyshenkilö:

Salla Korhonen, kehitysjohtaja
044 2885 660
salla.korhonen(at)paltamo.fi

Paltamossa on panostettu viimevuosina asuin ympäristön viihtyvyyteen ja toiminnallisuuteen. Metelinniemen alue, Eino Leino puisto ja Luhtaniemen asuinalue ovat olleet viimevuosina aktiivisen kehittämisen kohteina. Paltamossa on pyritty parantamaan myös kaupallisen kalastuksen ja kalastusmatkailun sekä yleensä vesiretkeilyn toimintaedellytyksiä. Kaupallisen kalastuksen osalta hileaseman saanti Metelin satamaan kolme vuotta sitten on hyvä alku tällä kehitystiellä. Hileasema on saanut hyvän vastaanoton ja nyt kunta haluaa olla edesauttamassa kalastuselinkeinon säilymistä ja kehittymistä edelleen. Tämä kehittämishanke on ollut tärkeä askel vähempiarvoisen kalan saamiseksi kaupallisen kalastuksen tukijalaksi.

HANKKEESTA LYHYESTI

Kaupallinen kalastus on ajautunut kannattavuushaasteisiin kuhakannan voimakkaan taantumisen myötä Oulujärvellä. Kalastajat ovat nyt entistä kiinnostuneempia laajentamaan kalastusta muihinkin kalalajeihin. Markkinoilla olisi imua paikalliselle järvikalalle, mutta alkukäsittelyyn tulisi panostaa nykyistä enemmän ja yhteistyöllekin olisi enempi sijaa. Suomesta löytyy hyviä esimerkkejä vähän hyödynnettyjen järvikalalajien pyynnistä ja alkukäsittelystä sekä koneiden hyödyntämisestä.

Hankkeessa järjestettiin kolme opintomatkaa, joissa päästiin tutustumaan nykyaikaiseen koneavusteiseen kalankäsittelyyn ja kalatalotoiminnan pyörittämiseen. Opintomatkojen pääpaino oli vähempiarvoisten kalalajien käsittelyssä. Kohteena olivat Kuusamon kalatalo, Hätälä Oy:n tehdas Oulussa sekä Lokan Luonnonvaraosuuskunta Sodankylässä. Opintomatkat toteutettiin pienryhmissä, niin että matkalle pyrittiin saamaan ne, joita asia eniten koskee ja kiinnostaa.

Hankkeen aikana kalastajat olivat yhdessä 12 kertaa kun suunnitelmissa oli noin kahdeksan kokoontumista. Näistä kaksi syventyi tiettyyn teemaan, joissa pohdittiin kaupallisen kalastuksen kehittämismahdollisuuksia. Pääteemoina olivat kalatalotoiminnan järjestäminen (8.8.) sekä yhteistyön parantaminen kalaveden omistajien ja kaupallisten kalastajien kesken (19.5.). Kalastajat suunnittelivat ryhmänä mahdollisen kalatalotoiminnan käynnistämistä aina tilaratkaisuista

käytännön toiminnan pyörittämiseen asiantuntijakonsultin ohjauksessa (Kaukoviisas Oy/ Jukka Kauko)

HANKKEEN YHTEISTYÖKUMPPANIT

Hankkeen kohderyhmä olivat Paltamon ja sen lähialueen kaupalliset kalastajat. Yhteistyökumppaneina olivat kalaveden omistajat eli Paltamo I:n ja Paltamo II:n osakaskunnat.

TOTEUTUSAIKA

Hanke toteutetaan ajalla 1.1.2017 – 31.12.2017.

Kunta osti hankevetäjän palvelut Kainuun Kalamatkat Oy (toteuttaja Simo Kemppainen) nimiseltä yritykseltä. Kunta pyysi tarjouksia kolmelta toimijalta ja Kainuun Kalamatkat täytti tarjouspyynnön vaatimukset.

TAUSTAA

Kuhasta on muodostunut kaupallisen kalastuksen tärkein tukijalka Oulujärvellä. Ennen kuhakannan nousua 1980 luvulla muikku ja siika olivat tärkeimmät saaliskalalajit. Kuhakannan kasvun taustalla ovat voimakkaat istutukset, jotka alkoivat 1980 luvun alussa sekä hyvin elpynyt luonnonpoikastuotanto. Lähes nollatilanteesta lähtenyt kuhasaalis oli parhaimmillaan tutkijoiden arvioiden mukaan vuosina 2012-2013 noin 160 000 kiloa vuodessa. Hyvät kuhasaaliit ovat houkutelleet mukaan uusia kaupallisia kalastajia ja Kainuussa kalastajien ikärakenne onkin ollut poikkeuksellisen nuori muuhun maahan verrattuna. Kaupalliseksi kalastajaksi on rekisteröitynyt uuden järjestelmän mukaan Kainuussa reilut sata henkilöä/yhtiötä.

Tehokkaan kalastuksen ja epäsuotuisien luonnonolosuhteiden vuoksi kuhan poikastuotannossa on suurta vaihtelua ja saalis onkin seurantatietojen mukaan pudonnut vuonna 2015 puoleen huippuvuosista. Kalastajilta tuleen palautteen mukaan saaliit olisivat tästä edelleenkin pienenemässä. Tämä on tuonut kovia haasteita kaupallisille kalastajille, joiden kiinnostus saalislajien monipuoliseen hyödyntämiseen on nyt ilmeinen. Tilanne on hyvin samankaltainen Sotkamon reitillä. Kuhmossa ja Suomussalmella kalastajien toimeentulo perustuu jo entuudestaan selvästi monipuolisemmin eri kalalajeihin.

Kuoreen, ahvenen, särjen ja lahnan (hauen) saamiseen mukaan osaksi kaupallisen kalastajan toimeentuloa tasoittaisi kuhakannan saalisvaihtelun tuomia toimeentulo-ongelmia. Kalakaupalta saadun palautteen mukaan näiden lajien merkittävä hyödyntäminen edellyttäisi panostamista saaliskalojen alkukäsittelyyn. Nopea jäähdytys, lajittelu, perkaus ja mahdollinen fileointi ja massaus tulisikin tapahtua lähellä pyyntialueita.

Maassamme on toteutettu lukuisia särkikalahankeita. Tuotekehittelyissä ja maistatuksissa särkikalatuotteet on todettu hyviksi ja käyttökelpoisiksi. Särkeä ja lahnaa hyödynnetään maassamme jonkin verran elintarvikkeena kalamassan raaka-aineena ja täyssäilykkeinä.

Särkikalojen elintarvikekäytössä on olennaista pyydystää kala kylmän veden aikaan (tai puhtaista vesistä), jolloin lihassa ei ole sivumakuja. Käytännössä pyynti kannattaa ajoittaa kevääseen ja syksyyn. Jotta pyynnillä olisi kalastajan toimeentulon kannalta merkitystä, tulee saalismäärien olla riittävän suuria. Tästä puolestaan seuraa haasteita alkukäsittelykapasiteetille ja välivarastoinnille.

Koillismaalta saadaan koko ajan uutta tietoa särkikalojen ja ahvenien pyynnistä ja käsittelyistä. Näistä onkin muodostunut taloudellisesti merkittävä tulonlähde. Tähän on johtanut monivuotinen työ särkikalojen ja ahvenien pyynnin kehittämiseksi ja markkinoiden avaamiseksi. Syksy 2016 oli muikunpyynnille epäsuotuisa, jolloin särjestä löytyikin jo valmis tukijalka kalastajille.

Paltamon kunta on halukas edistämään kaupallisen kalastuksen toimintaedellytyksiä Paltamossa. Kesän 2016 aikana laadittiin mahdollinen etenemispolku kala-asioiden edistämiseksi. Vuonna 2017 kalastajille toteutettiin tämä kehittämisshanke, jossa kalastajat tutustuivat vähempiarvoisen kalan pyyntiin, alkukäsittelyihin ja markkinointiin. Tulevien vuosien kehitysaskeliin kuuluvat Metelinniemi-venesataman ja purkupaikan kehittämistyöt ja lopuksi Paltamo kalataloinvestointi. Paltamossa järjestettiin 2.9.2016 kalastajien iltapäiväkahvit, jossa kalastajille esiteltiin hankemahdollisuutta ja mahdollisia investointeja tuleville vuosille. Paikalle saapui 12 kaupallista kalastajaa, kolme kalakaupan edustajaa sekä yksi kalaveden omistajien edustaja. Osallistujat olivat pääsoin Paltamosta ja Kajaanista.

Tilaisuuden anti oli selkeä. Suunnitellut toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia, mutta aluksi tarvitaan lisätietoa vähempiarvoisen kalan pyynnistä, alkukäsittelystä ja ennen kaikkea kaupallisista mahdollisuuksista. Kehittämisshankkeen toimenpiteisiin oli halukas osallistumaan kuusi paikalla ollutta kalastajaa. Hankeen toimenpiteisiin osallistuu todennäköisesti enemmänkin kalastajia, koska kaikki eivät päässeet paikalle. Kolmituntiseksi venyneen keskustelun aikana tuli ilmi selkeitä ristiriitoja kalaveden omistajien ja kaupallisen kalastuksen välillä. Tilaisuudessa todettiin, että yhteisiä tapaamisia tulisi olla enemmän, jotta ristiriitoja voitaisiin ratkoa. Paikalla ollut alueen tärkein kalanostaja Hätälä Oy antoi tukensa kehittämisshankkeelle ja vuoropuhelun tiivistämiselle. Kalatalotoiminta olisi myös heidän mielestä hyvä ratkaisu vähempiarvoisen kalan markkinoille saattamiseen. Tarvitaan kuitenkin selkeitä laskelmia kalatalotoiminnan kannattavuudesta, ennekuin kalastajat haluavat sitoutua siihen. Kalastuspuitteiden kehittämisshankkeeseen kuuluu myös Metelin purkupaikan kehittäminen eli käytännössä laiturirakenteiden parannushanke. Näiden rakentamishankkeiden käynnistäminen edellyttää riittävää määrää kalastajia. Tässä hankkeessa laadittavat laskelmat ovat tarpeellisia sekä kalastajille että kunnalle tehtäessä päätöksiä rakentamishankkeisiin ryhtymisestä.

HANKKEEN TOIMENPITEET

Ammattiosaamisen syventämistä parannettiin opintomatkojen avulla. Hankkeeseen sisältyi kolme opintomatkaa. Opintomatoista laadittiin tiedote ja sitä jaettiin sähköpostitse Kainuun ja Koillismaan kalaleader hankkeen toimesta kaikille alueen kalastajille (joille sähköpostiosoite). Lisäksi tiedotusta täydennettiin kahden ensimmäisen matkan osalta (Hätälä ja Sodankylä) vesialueen omistajille ja kalanjalostajille.

Opintomatka 1 Hätälä Oy:n tuotantolaitos, Oulu

Opintomatka Hätälä Oy:n kalanjalostuslaitokseen toteutettiin 24.2.2017. Matkalle osallistui 17 henkilöä, joista kalastajia oli 7, kalaveden omistajien edustajia 5, kunnan edustajia 4 ja muita alasta kiinnostuneita 1 henkilö.

Vierailun aluksi saimme kuulla Power Point esityksen yrityksen toiminnasta ja katsella esittelyvideoita. Meitä oli vastassa ja yritystoimintaa esittelemässä toimitusjohtaja Riku Iso-Hätälä sekä kalanostajat Markku Manninen ja Aki Joensuu. Kuvallisen ja sanallisen esittelyn jälkeen vierasryhmämme jaettiin kolmeen osaan, puettiin asianmukaisiin suojavaatteisiin ja vietiin tutustumiskierrokselle tuotantotiloihin. Koska yrityksestä on tarjolla julkisesti netissä runsaasti

erilaisia esittelyvideoita, kohteesta ei tehty erillistä matkaraporttia.

(<https://www.youtube.com/channel/UC57uNOg7TLx60LNZc4-PapA/videos>) Lisäksi käytettävissä oli yrityksen esittelyssä käytetty pp-esitys tulostettuna versiona.

Matkan aikana keskusteluissa tehtiin kuitenkin muutamia havaintoja. Järvikalaa Paltamossa hankkeessa haetaan toimintatapoja ja malleja vähempiarvoisen kalan parempaan hyödyntämiseen. Hätälän yritys toimii isoilla kalamäärillä. Suurimman volyymin vie Norjasta tuotu kasvatusero ja vaalealihaiset kalat. Yritys huolehtii kauppohenkilöstön kattavasti kauppohenkilöstön kalatiskitarjonnasta kautta maan. Pienet ja epätasaisesti saatavat järvikalat istuvat heikosti tähän toimintamalliin. Vaikka särjellä olisi kysyntää sen saaliismäärät kohdentuu suhteellisen lyhyelle ajanjaksolle keväällä ja syksyllä. Särjestä ja muistakin vähempiarvoisesta kalasta tulee Hätälän kokoisille yrityksille kiinnostava hankintakohde lähinnä siinä vaiheessa kun näiden kalojen alkukäsittely voidaan hoitaa tuotantoketjun alkupäässä.

Toinen keskustelua herättänyt aihe oli mateen markkinat. Vierailun aikana saimme kuulla, että mateen kysyntä asiakkailta on suhteellisen lyhyenä ajanjaksona. Kysyntä alkaa tammikuussa kutuajan myötä, mutta päättyy jo viikolle 8, jolloin alkavat talvilomaviikot Etelä-Suomessa. Tähän kuluttajakäyttäytymiseen on hyvin vaikea vaikuttaa.

Hätälän tutustumiskäynnille osallistuneet henkilöt löytyvät alla olevasta taulukosta.

Osallistuja	Kunta	Taustaorganisaatio
1 Alpo Karppinen	Vaala	Kalastaja
2 Harri Väisänen	Paltamo	Kalastaja
3 Santeri Toivonen	Paltamo	Kalastaja
4 Antti Kyllönen	Paltamo	Kalastaja
5 Jukka Kyllönen	Paltamo	Kalastaja
6 Juho Tervonen	Paltamo	Kalastaja
7 Tauno Keskikorpi	Himanka	Kalastaja
8 Raimo Kantola	Paltamo	Paltamo I osakaskunta
9 Jussi Moisanen	Paltamo	Paltamo I osakaskunta
10 Eino Kiviranta	Paltamo	Paltamo I osakaskunta
11 Raimo Leinonen	Paltamo	Paltamo I osakaskunta
12 Pertti Luostarinen	Paltamo	Paltamo II osakaskunta
13 Anu Tervonen	Paltamon kunta	Kehitysjohdaja
14 Kari Heikkinen	Paltamon kunta	Asiantuntija
15 Anne Haverinen	Paltamon kunta	Osastosihteeri
16 Jouko Tuomikumpu	Kajaani	Kainuun keksijät
17 Simo Kemppainen	Paltamon kunta	Hankevetäjä

Opintomatka 2, Lokan luonnonvaraosuuskunta, Sodankylä

Toisena matkakohteena on Lokan luonnonvaraosuuskunta Sodankylässä 6.-7.4.2017. Kohdetta toivottiin tutustumiskohteeksi, koska kalasatamaa pyörittää osuuskunta. Lisäksi Lokka on hyvä kohde sen vuoksi, että sielläkin kalastusta on jouduttu sopeuttamaan muuttuvan kalakannan mukaan. Lokan tekoaltaalla kaupallinen kalastus lähti vauhtiin peledsiian pyynnillä, mutta kannan romahdettua kalastusta oli suunnattava myös muihin lajeihin. Osuuskunta toimii myös muilla aloilla kuin kalastuksessa. Lisäksi siellä on parhaillaan menossa kalastajien rekrytointihanke. Opintomatka toteutettiin kaksipäiväisenä.

Matkan tekoon vuokrattiin pienoisbussi. Hankevetäjän lisäksi osallistui kuusi kalastajaa ja yksi kalaveden omistajan edustaja. Matkasta on laadittu erillinen matkaraportti, joka on jaettu kalaleaderin sähköpostituslistan kautta ja on loppuraporttiaineiston liitteenä.

Opintomatkasta jäi ryhmälle mieleen lähinnä seuraavia asioita. Osuuskuntapohjainen toiminta vaikutti toimivan Lokalla hyvin. Suurin osa kalasta toimitetaan eteenpäin käsiteltynä. Runsaat siika ja madekannat kiinnittivät erityisesti huomiota. Ansaintamahdollisuuksia pidettiin huomattavasti parempina kuin Oulujärven alueella.

Osallistujat	Kunta	Taho
1 Santeri Toivanen	Paltamo	Kalastaja
2 Mika Kraskoff	Paltamo	Kalastaja
3 Harri Väisänen	Paltamo	Kalastaja
4 Juho Tervonen	Paltamo	Kalastaja
5 Tauno Keskikorpi	Himanka	Kalastaja
6 Minna Halttu	Paltamo	Kalankäsittelijä
8 Pertti Luostarinen	Paltamo	Paltamo II osakaskunta
7 Simo Kemppainen	Paltamon kunta	Hankevetäjä

Opintomatka 3 sekä ylimääräiset omatoimimatkat (2 kpl)

Kuusamon luonnonkala Oy, 15.-16.6.2017, Kuusamo

Kuusamon kalatalo 27.6.2017, lahnan massauksen kokeilu

Kuusamo, Ala-Kitka 28.9.2017, lauttanuottaukseen tutustuminen

Osallistujat	Kuusamo	Kuusamo	Kuusamo
	15.-16.6.	27.6.	28.9.
1 Santeri Toivanen			x
2 Mika Kraskoff	x	x	x
3 Harri Väisänen	x	x	x
4 Juho Tervonen	x	x	x
6 Minna Halttu	x	x	
7 Simo Kemppainen	x	x	x

Kesäkuussa järjestettiin kalastajille Kuusamoon suunnattu kaksipäiväinen opintomatka, jonka tavoitteena oli tutustua käytännössä vähempiarvoisen kalan pyyntiin. Opintomatalla tutustuttiin käytännössä vanne- ja avoperärysiä käyttäen särkikalajien pyynnissä. Matkan ajankohdan sovittaminen parhaaseen pyyntisesonkiin tuotti hankaluuksia myöhäisen kevään vuoksi. Alun perin matkalle piti lähteä jo toukokuun lopussa, mutta vesistöt olivat silloin vielä jäässä. Lopullinen toteutusajankohta onnistui kuitenkin kohtuullisen hyvin vaikka osassa Kuusamon järvissä särjen paras kutu oli selvästi jo ohi. Osassa järvissä se oli kuitenkin vielä parhaillaan menossa.

Varsinaisella ensimmäisellä opintomatalla perehdyttiin aluksi kalankäsittelykoneiden käyttöön vähempiarvoisilla kaloilla. Kuusamon kalatalolla käsiteltiin särkeä ja säynettä. Hallille tuotu saalis ensiksi lajiteltiin, jolloin saalista poistettiin pienet ja eri lajin yksilöt hyödyntäen yksikertaista putkista rakennettua seuratasa. Lajittelun jälkeen kaloista poistettiin suomet koneellisesti. Tämän jälkeen särjet syötettiin yksitellen perkauskoneeseen, jossa kaloilta avattiin vatsaontelo ja poistettiin sisäelimet. Särkien valmistelu massaukseen jatkui pään poistolla, mikä tehtiin käsin. Näin valmistellut kalat huuhdeltiin huolellisesti ja asetettiin ns. marjalaatikoihin valumaan ja kuivumaan kylmiöön. Hyvin valutetut särjet syötettiin massaukseen (Baader), minkä jälkeen valmis kalamassa pakattiin kahden kilon vakuumpusseihin ja pakastettiin odottamaan sopivan rahtierän kerääntymistä.

Toisena päivänä tutustuttiin käytännössä avo- ja vanneperärysiä käyttäen särkikalajien pyynnissä. Kalastajat saivat tutustua todellisissa olosuhteissa pyyntipaikan valintaan ja merkitykseen kalastaja Juha Korhosen opastuksella. Osassa vannerysiä pyyntipaikoilla särjen kutu oli menossa jo selkeästi ohi. Avoperärysiä saalis Ala-Kitkalla osoitti kuitenkin mistä on kysymys kun saalista tulee kerralla useita satoja kiloja. Rysistä mukaan otettu saalis pakattiin jäihin ja siirrettiin pakettiautoilla Mourusalmen kalasatamaan. Siellä ryhmä osallistui käytännössä särkisaaliin alkukäsittelyyn eri vaiheisiin. Kalatalon kapasiteetin puutteen vuoksi alkukäsittelyt ennen kalanlihan mekaanista erottamista varten tehtiin Mourusalmissa.

Toinen Kuusamon matka toteutettiin 27.6. kalastajien omasta aloitteesta ja omin kustannuksin. Matkan ideana oli selvittää miten lahna soveltuu koneelliseen kalankäsittelyyn ja massaukseen. Lahna on kuitenkin Kainuun alueella se runsaimmin esiintyvä särkikalalaji kalastajien mukaan. Matka toteutettiin yksipäiväisenä. Kainuusta otettiin mukaan Kuusamoon rysällä pyydettyä lahnaa saalista reilut sata kiloa. Kuusamon kalatalolla saalis lajiteltiin kahteen osaan koon perusteella. Pienet noin alle 800 gramman lahnat suometettiin koneella, minkä jälkeen ne avattiin veitsellä ja poistettiin pää ja sisäelimet. Isomman kokoluokan lahnat halkaistiin veitsellä (myös saksilla) ja niiltä poistettiin pää. Kaikki lahnat huuhdeltiin huolellisesti sisäelinten jäämistä ja jätettiin valumaan koreihin tunniksi. Näin valmistellut kalat ajettiin Baaderin massauslaitteen läpi.

Lihasaanto oli sekä pienissä että isoissa noin 56 %. Tämän jälkeen lahnassa pakattiin vakuumiin ja tuotiin Kainuuseen omatoimisia tuotekokeiluja varten.

Kolmas kalastajien itsensä toteuttama opintomatka tehtiin Kuusamoon 27.10.2017. Matkan tavoitteena oli perehtyä kahdella lautalla tapahtuvaan nuottaukseen, mitä Kainuussa ei harjoiteta vielä lainkaan. Lähtöpaikkana oli Kuusamon Ala-Kitka ja siellä oppaana toimi kalastaja Juha Korhonen. Tästä kahdella lautalla tapahtuvasta nuottauksesta kerrotaan tarkemmin erillisessä matkaraportissa, joka on tämän loppuraportin liiteaineistossa.

Hankkeessa järjestetyt tapaamiset

Hankkeen suunnitteluvaiheessa katsottiin tarpeelliseksi järjestää yhteisiä keskustelutilaisuuksia eri osapuolten kesken. Tapaamisten teemoiksi määritettiin ennakolta kaksi aihepiiriä, joista ensimmäisenä toteutettiin keskustelutilaisuus kalaveden omistajien ja kalastajien kesken 19.5.2017 Paltamon kunnanvirastolla. Keskustelutilaisuudessa avattiin mahdollista tulevaa vähempiarvoisiin kalalajeihin kohdistuvaa pyyntiä ja sen järjestämistä.

Tilaisuuden anti voidaan tiivistää muutamiiin asioihin seuraavasti:

- kaupallinen kalastus on keskittynyt voimakkaasti kuhan verkkopyyntiin, minkä vuoksi säännöt palvelevat ensisijaisesti kuhakannan jatkuvuutta
- todettiin, että vähempiarvoisen kalan pyynnissä käytetään lahtivesissä rysiä ja katiskoja sekä väljemmillä vesillä nuottia, näitä ei kuitenkaan ole Oulujärvellä juuri käytetty viime vuosina eli on kyse ”uudenlaisesta” kalastuksesta
- osakaskunnan edustajien mukaan sääntöjä voidaan sopeuttaa vähempiarvoisen kalan pyyntiä ja yleensä kaupallista kalastusta paremmin huomioivaksi, esimerkiksi kalastajille tulossa 5 vuoden lupa (nyk. 2v) metsähallituksen tapaan
- katiskapyynnissä on otettu käyttöön kaupallisia kalastajia huomioiva 100 katiskan pyyntilupa (1 e/kpl), huomiota pyydettiin kiinnittämään pyydysten merkintään
- suunnitelmissa on kehittää verkkopyynnin säätelyä niin, että se tukisi paremmin monilajikalastusta, esimerkiksi alle 6 m vesialueilla voitaisiin sallia eri silmäkokoja, jotka mahdollistaisivat esimerkiksi ahvenen verkkopyynnin
- kalakantojen kestävydestä ei muodostunut selkeää käsitystä, koska esimerkiksi lahnoja särkiä ei ole varsinaisesti pyydystetty kaupallisiin tarkoituksiin, tilannetta pitää kuitenkin seurata pyynnin mahdollisesti alkaessa ja edetessä
- yhteistilaisuus kalastajien ja kalaveden omistajien kesken oli selkeästi tarpeen ja hyödyllinen, sovittamattomia ristiriitoja tuskin esiintyy, kun tarpeen tulleen järjestetään yhteisiä keskustelutilaisuuksia

OSALLISTUJAT		19.5.2017
Nimi	Kunta	Taho
1 Santeri Toivanen	Paltamo	Kalastaja
2 Mika Kraskoff	Paltamo	Kalastaja
3 Harri Väisänen	Paltamo	Kalastaja
4 Juho Tervonen	Paltamo	Kalastaja
5 Raimo Kantola	Paltamo	Paltamo I osakaskunta
6 Jorma Niemi	Paltamo	Paltamo II osakaskunta
7 Pertti Luostarinen	Paltamo	Paltamo II osakaskunta

Toisen tapaamisen aihekokonaisuudeksi määritettiin strateginen yhteistyö ja eri toimintamallien vertailu kalatalojen ylläpidossa. Suunnitellun tapaamisen teemat tulivat läpi käydyiksi Paltamon kunnanvirastolla 8.8.2017 pidetyssä tilaisuudessa, jossa aihetta käsiteltiin osana mahdollisen Paltamon kalatalon toimintaa. Tässä tilaisuudessa teemat käytiin läpi asiantuntijavierailijoiden (Juha Korhonen ja Mika Halttu) alustamana ja keskustelun tuotokset löytyvät raportoituna Paltamon kalatalolle laaditusta liiketoimintasuunnitelmasta.

Paltamon kalatalon toimintasuunnitelma ja kannattavuuslaskelmat

Hankeessa tuotettiin Paltamon kalatalolle toimintasuunnitelma sekä kannattavuuslaskelmat (liiketoimintasuunnitelma) kalastajien, Paltamon kunnan, hankevetäjän ja asiantuntijakonsultin yhteistyönä. Konsultiksi valittiin tarjousten perusteella Kaukoviisas Oy/ Jukka Kauko Helsingistä.

Ideana on tuottaa kalastaja- ja markkinalähtöisesti tarpeisiin rakentuva toimintasuunnitelma Paltamon kalatalolle. Hankevetäjän ja kalastajien tehtävänä oli määritellä ja pohtia kalatalon tulevaa toimintaa. Suunnitelman laadinta aloitettiin käytännössä aloitus ja tutustumispalaverille 20.6.2017. Kaiken kaikkiaan tämän aiheen tiimoilta kokoonnuttii kuusi kertaa (suunniteltiin kolme), joista neljä konsultin johdolla. Suunnitelma saatiin pääosin valmiiksi elokuun lopussa ja se on tämän loppuraportin liitteenä.

Suunnitelman pääasiallinen sisältö on se, että Paltamon kalatalon toimintoja on järkevin hoitaa hallinnointiyhtiön avulla, jonka kalastajat perustavat. Yhtiön ansainta perustuu vähempiarvoisista kaloista valmistettuihin kalamassoihin. Tällä hetkellä kalastajat eivät voi valmistaa ja markkinoida näitä tuotteita. Toinen tärkeä tuoteryhmä on ravintola- ja kuluttajatuotteet sekä kaupaille tarjottavat kalatuotteet. Toissijainen kaupallinen palvelumuoto on kalatalon työkoneiden ja tilojen käytön myynti osakaskalastajille sekä kapasiteetin salliessa myös muille kaupallisille kalastajille.

Hallinnointiyhtiön toiminta arvioitiin kannattavaksi noin 40 000 euron vuosiliikevaihdolla. Suunnitelma laadinnassa hyödynnettiin vastaavasta toiminnasta saatuja tunnuslukuja Kuusamosta.

Osallistujat	20.6.	8.8.	11.8.	15.8.	26.8.	31.8.
Santeri Toivanen	x	x	x	x	x	
Mika Kraskoff	x	x	x	x	x	x
Harri Väisänen	x	x	x	x	x	x
Juho Tervonen	x	x	x	x	x	x
Antti Kyllönen		x	x	x		
Simo Kemppainen		x	x	x	x	x
Jukka Kauko	x	x		x		x
Anu Tervonen, Paltamon kunta, keh. Johtaja	x	x				
Juha Korhonen, asiantuntija kalastaja		x				
Mika Halttu, aktivaattori		x				

HANKKEESSA TAVOITELLUT JA SAAVUTETUT TULOKSET

Yhteistyön uudet tasot

Hankkeen yksi keskeinen tavoite oli kalastajien keskinäisen tuntemisen ja luottamuksen rakentaminen niin, että se mahdollistaisi strategisen yhteistyön syntymisen. Vähempiarvoisten kalojen pyynti ja alkukäsittely yhteistiloissa edellyttää kalastajien välistä yhteistoimintaa.

Hankkeessa onnistuttiin lisäämään yhteistyötä kahdellakin tasolla. Kalastajien ja kalaveden omistajien välillä ei ollut juuri muun laista toimintaa kuin kalastuslupien hankintatapahtuma ja kohtaamiset kalastusvalvonnan kanssa. Yhteinen opintomatka ja tapaaminen teemaillassa toi asioille syvyyttä. Lupien saatavuuteen ja kalastussääntöihin liittyy selvästi myyntejä jotka ovat ratkaistavissa yhteisillä keskusteluilla. Erityisesti nyt kun kalastus voisi kohdistua lähivuosian enenevässä määrin särkikaloihin, tulee yhteyden pitoa jatkaa ristiriitojen välttämiseksi. Onhan käyttöön tulossa uusia pyyntivälineitä (nuotat, rysät ja katiskat) uusille alueille, mikä on omiaan herättämään ristiriitoja. Asiallisella tiedottamisella ja yhteistyöllä nämä voitaisiin enimmäkseen välttää.

Toinen yhteistyön merkittävä lisääntyminen tapahtui kalastajien välillä. Hankkeen tapahtumista tiedotettiin alussa lehtiartikkeleissa ja kalastajille toimitetuissa tiedotteissa (Kalaleaderin jakelu). Aktiivisten kaupallisten kalastajien ryhmä tiivistyi hyvin nopeasti kuuteen ja siitä edelleen viiteen. Yhteiset opintomatkat iltaohjelmineen lisäsivät luottamuksen ilmapiiriä merkittävästi. Kesän ja syksyn aikana kalastajat ryhtyivät omatoimisesti kokeilemaan opintomatoilla näkemiään pyyntivälineitä ja tekniikoita yhteistyössä. Ryhmä tiivistyi siinä määrin, että syksyllä se oli valmis

ottamaan mahdollisen kalatalon hallinnointitehtävän hoitaakseen ja perustamaan tätä varten yhteisen yhtiön. Muutos vuosi sitten vallinneeseen tilanteeseen ja toimintatapaan on erittäin merkittävä. Myös kalastajilta saatu palaute hankkeen hyödyistä ja mahdollisuuksien avaamisesta on ollut pelkästään positiivista.

Uusien menetelmien ja toimintamallien omaksuminen

Hankkeen tavoitteena oli, että vähempiarvoisen kalan pyyntimenetelmät ja välineet tulevat kalastajille tutuiksi. Kalastus on keskittynyt Oulujärvellä viimevuodet kuhan verkkopyyntiin muiden pyyntimenetelmien kustannuksella. Samoin oli tavoitteena, että alkukäsittelymenetelmät, tuotemuodot ja koneiden käyttö tulevat tutuiksi. Tavoitteet saavutettiin hyvin opintomatkojen avulla.

Lokalla opintomatkan merkittäväntä antia olivat osuuskuntamuotoiseen toimintaan tutustuminen ja mateen talvinen rysäpyynti. Kuusamon opintomatkat antoivat kalastajille kaikkein eniten lisätietoa, koska siellä käytetyt pyyntimenetelmät ovat siirrettävissä suoraan Kainuun alueelle. Pyynnin ja kalankäsittelyn eri vaiheiden näkeminen käytännössä on kaikkein paras tapa saada oppia. Väheksyä ei kannata myöskään niitä lukuisia eri alueiden kalastajien välisiä keskusteluhetkiä, joissa siirretään ehkä sitä kaikkein arvokkainta tietoa. Erityistä arvostusta kannattaa antaa sille, että kalastajat päättivät tehdä Kuusamoon vielä kaksi omatoimista opintomatkaa aiheen parissa (teemoina lahnan massaus käytännössä ja lauttanuotto).

Tulokset tuskin voivat olla konkreettisempia kuin Paltamon hankkeessa on syntynyt. Kalastajat ovat hankkineet uusia rysäpyydyksiä ja opetelleen nuottakalastusta. Kesällä 2018 kalastajat alkavat kokeilla käytännössä vähempiarvoisten kalojen pyyntiä uusien menetelmin. Paltamoon valmistellaan juuri nyt (tammikuu 2017) uusien kalankäsittelytilojen investointia uudenaikaisine koneineen. Kalastajaryhmä on sitoutunut ottamaan tilojen ja laitteiden hoidon vastuulleen perustamalla yhteisen hallinnointiyhtiön.

JATKOTOIMET HANKKEEN JÄLKEEN

Järvikalaa Paltamosta hanke on johtamassa uusien kalankäsittelytilojen investointiin Paltamossa. Kyseessä on kenties merkittävin kalatalouselinkeinon tehtävä satsaus Paltamossa koskaan. Hankevalmistelut ovat jo pitkällä ja tukipäätöstä odotellaan alkutalvesta 2018. Tämä investointi tulee vaikuttamaan kalastuselinkeinon kehittymiseen aivan ratkaisevasti. Investointi sinällään siirtää kalastuksen ja siitä saatavat ansaintamahdollisuudet laajemmalle pohjalle. Päällimmäisenä tehtävänä vuodelle 2018 on investoinnin toteutus sekä toiminnan aloittaminen uusissa tiloissa ja välineillä. Tätä vaihetta tukemaan Paltamon kunta varautuu aloittamaan ns. käynnistämishankkeen Kainuun ja Koillismaan kalaleader ohjelman hanketuen turvin. Myöhemmässä vaiheessa tarvitaan oletettavasti myös tukihankkeita uusien pyyntimuotojen opetteluun sekä pyyntivälinevalmistukseen.

TIEDOTTAMINEN

Hankevalmisteluista on tiedotettu kalastajille ja kalaveden omistajille yksittäisisissä tapaamisissa kesällä 2016. Paltamon kunta järjesti 2.9.2016 kalastajille ja kalaveden omistajille iltapäivätapaamisen, johon kutsuttiin henkilökohtaisella kirjeellä. Kutsuja lähti 102 kpl. Seuraavan

kerran hakkeesta tiedotettiin kalastajille, kumppaneille ja medialle kun rahoituspäätökset oli saatu tammikuussa 2017. Hankkeesta laaditaan lehdistötiedote kun toimenpiteet ovat valmiit, hanke päättynyt ja tulokset valmiit (tammikuu-helmikuu 2018). Tiedote pyritään yhdistämään mahdollisen investointitukipäätöksen (Paltamon kalatalo) kanssa.

KUSTANNUKSET JA RAHOITUS

Hankeosio	Kulukohde	Kustannus eur alv 24 %	Kustannus eur alv 0 %	Toteuma eur alv 0 %	Jäljellä eur alv 0 %	
Opintomatka 1 Paltamo-Oulu-Kajaani	Linja-auton vuokra, Kainuun Riksa Oy (isompi auto) Aamukahvitarjoilut linja-autossa	300,00 - -	241,94 - -	418,18 - 98,68	- - -	176,24 98,68
Opintomatka 2 Kajaani-Sodankylä-Kajaani	Vuokrabussikulut* + polttoaine Mökkivuokra (Lokka)** Esittelypalkkiot**	800,00 435,00 -	645,16 350,81 -	522,29 300,00 400,00	- - -	122,87 50,81 400,00
Opintomatka 3 Kajaani-Kuusamo-Kajaani	Vuokrabussikulut* Mökkivuokra *** Esittelypalkkiot****	500,00 500,00 372,00	403,23 403,23 300,00	378,00 204,54 400,00	- - -	25,23 198,69 100,00
Tapaamiset	Alustajapalkkiot (sis matkat) **** Matkakulut	372,00 310,00	300,00 250,00	525,32 -	- -	225,32 250,00
Liiketoimintasuunnitelma	Konsulttipalkkio, Kaukoviisas Oy Tilavuokrat LTS kalastajatapaaminen LTS päivän kahvitarjoilut	9 920,00 - -	8 000,00 - -	6 000,00 124,19 197,26	- - -	2 000,00 124,19 197,26
Hankevetäjä 4 kk/2017	Ostopalvelu (3000 e/kk) Matkakulut	14 880,00 2 480,00	12 000,00 2 000,00	12 000,00 2 000,00	- -	0,00 0,00
Tiedottaminen ja julkaisu	Ilmoitukset, LTS visualisointi	1 860,00	1 500,00	-	-	1 500,00
	Yhteensä	32 729,00	26 394,35	23 568,46		2 825,89

* Europcar pienbussi + polttoaine
 ** Lokan jaloste
 *** Oivangin Lomakartanon
 **** kalastaja Juha Korhosen palkkio

Rahoittaja	Osuus %	Budjetoitu	Toteuma	Jäljellä
		Eur alv 0 %	Eur alv 0 %	Eur alv 0 %
Euroopan meri- ja kalatalousrahasto	90	23 754,92	21 211,61	2 543,31
Paltamon kunta	10	2 639,44	2 356,85	282,59
	Yhteensä	26 394,35	23 568,46	2 825,89

PÄIVÄYS JA ALLEKIRJOITUKSET